

▪ BEVEZETÉS ▪

▪ Az attikai szónoklás és rétorika	8
▪ A rétorikus műveltség a hellénisztikus és a római korban	19
▪ A szónoki képzés módszerei	24
▪ Mintabeszédek	26
▪ A kezdő szónoki gyakorlatok rendszere	31
• A latin és görög oktatás különbsége 37 • A témák kapcsolódása a diákok problémáihoz 38 • Kezdő gyakorlatok papirusztöredékeken 41	
▪ A kezdő gyakorlatok fajtái	43
• 1. Mese 43 • 2. Elbeszélés 45 • 3-4. Chreia és gnóma 47 • 5-6. Cáfólat és megerősítés 50 • 7. Közhely 52 • 8-9. Dicséret és szidalmazás 52 • 10. Összehasonlítás 53 • 11. Jellemábrázolás 54 • 12. Leírás 56 • 13. Elvi kérdés 56 • 14. Törvényjavaslat 58	
▪ A kereszténység és a rétorikai műveltség	58
▪ Libanios élete	62
▪ Aphthonios élete és utóélete	71
▪ A szónokiskolák társadalmi háttere	75

A kedves olvasó egy olyan tankönyvet tart a kezében, amelyből Corneille és Erasmus, Shakespeare és Milton, Melancthon és VI. Edward tanulta a fogalmazás alapelemeit. Hasonló könyv segítségével tette meg az első lépéseket a beszédírás terén Cicero és Plutarchos, nazianzi Szent Gergely és Aranyszájú Szent János is, de még Csokonai első zsengei is egy kései rokon tankönyv feladataira születtek meg.

Ez a tankönyv szónoki ujjgyakorlatokat tartalmaz. Meglehet, ezek a gyakorlatok kissé szokatlan logikát követnek. A diáktól nem azt várták, hogy legyen eredeti, találja meg önálló hangját, teremtsen meg a maga világát. Pont az ellenkezőjét kellett tennie. Érezzen rá és sajátítsa el a beszéd hagyományos és közös formáit, azt a nyelvet és módot, ahogyan évszázadok óta megszólal és érintkezik a művelt világ.

Ezek a szónoki előgyakorlatok (görögül *progymnasmá-k*) az európai kultúra több korszakában is meghatározó szerepet játszottak a szellemi életben, hosszú évszázadokon át. Az elemi iskolából kikerülve, a továbbtanuló tizenkét-tizenöt év körüli gyerekek döntő többsége a szónokiskolákban folytatta tanulmányait, ahol a rétor efféle gyakorlatokkal vezette be őket a beszédkészítés mesterségébe. A hellénisztikus kori görög világban éppúgy a műveltség elsajátításának nélkülözhetetlen részét képezték, mint Rómában, Bizáncban, a humanista Európában, de a sort folytatni lehetne Örményországgal vagy a 17. századi Harvard College-dzal is. Ha pedig meg akarjuk érteni ezeknek a szónoki gyakorlatoknak valódi célját és saját mércéjükkel mérni teljesítményüket, elengedhetetlen, hogy bizonyos képünk legyen arról a műveltségi eszményről, amelynek eléréséhez ezek jelentették az első lépéseket.